

HISTORI NICODEMUS

Neu yn hytrach

*Ysgrifsen Nicodemus, o herwydd na ddethyniodd
yr Eglwys, ond pedair Efengyl.*

Ac yr oedd Dyn or *Phariseaid*, ei enw *Nicodemus*
pennaeth yr *Juddewon*; Hwn a ddaeth at yr *Jesu*
liw nôs, ad a ddywedodd wrtho, *Rabbi*, nyni a
wyddom ma'i Dysgawdur ydwyf ti, wedi dyfod
oddi wrth *Dduw*. Canys ni allai neb wneuthur y
Gwyrthiau hyn yr wyt ti yn ei gwneuthur oni
bai fod *Duw* gyd ag ef &c. St. Joan 3. pen
1, 2, &c.

Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr
Jesu y rhai ped ysgrifenaidd hwy bob yn un ac
un, nid wyf yn tybied y Cynnwysai y byd y llyf
rau a 'Sgrifennid ult. St. Joan 21. pen 2.
Os Efangyla neb i chwi amgen na'i hyn a dder-
byniaf och, bydded Anathema. *Galat.* 1. pen 9.

Da yw'r Mae'n gyd a'r Efengyl:

Medd *Gwyddfarch* gyfarwydd. 1206.

*****

A ofodwydd allan gan *Dafydd Jones*; Myfyriwr
ar hon beth au.

Argraphwyd yn *Ngwrecsam* gan *R. Marsh.*

Llythur at y Darllenydd.

FE ddywed rhyw rai (mae'n debyg) mae petb a ddyfeisiai i, neu arall yw Efengyl Nicodemus; ond gwybydded y cyfryw rai mo'i o Lyfr ysgrifsen y Dr. Tho. Williams o Drefriw y tynais i y Coppi bwn, or Llyfr Gwyn o Hergest y Cadd ynte, yr hyn a 'scrifennodd ef ynghylch y flwyddyn 1596 yr oedd ef yn Dysgedig yn ei amser mae'r Dr. Davies yn ei Lythbyrau Ladin sydd yn y Geir-lyfr, yn ei Glodfori, 1632. At un Charles Edwards yn Hanes y Ffydd pen. 19. 206. 1677. Ar Parchedig Theo. Evans. Drych y Prif Oesoedd. Rhan 2 pen. 2 217. 1740 y mae y Dysgawdwyr yno yn llawn wybodol oi Dysgeidiaeth ef ond mae Broughton Vol. 2 page 169 1739. a Dupin Canon of Scripture. T. 2. c. 6. yn gwrthwynebu'r petb.

Y Darllenydd mwynlan! gwybydd nadwy'n gweuthur megis pe bawn er Egwyddor felldigedig, honno, y gellir angwanegu at y 'Scribyrau; canys kynny sydd gwbwl wrthwynebol i gyngor yr yspryd Glân yr bwn a ddywed, Na ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy geryddu ath gael yn gelwyddog. Diar. 30. 6. Etto y mae hi'n ddiddadl, fod llawer o bethau amgylchiadawl beb eu 'Scrifennu y wnaeth yr Jesu ynghwydd ei Ddisgyblion St. Joan 20. 30. Wele! ger bron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd. Gal. Pen 1. 20. Yr bwn bwyaſ dy ufudd Wasanaethydd; Dafydd Jones.

Trefriw Tan yr yw,

Mai 4, 1745.

44. 4. 6. 102.

History Nicodemus, &c.

YN yr Awr y pechodd *Adda* ymharad-
 wys, y bwriwyd ef allan o hon i wedi
 iddo bechu; a lléf a roddes, oi weled ei hun
 yn noeth; Ac o drugaredd yr Arglwydd y
 uddiwyd ef ar dail. ac o Rôdd y Cafodd
Adderwid, y rhoddid iddo *Olew Trugaredd* yn
 Niwedd ei Oesoedd. Ac oddiyna y daeth
Adda hyd ynglyn *Ebron* gydag *Efa* ei wraig
 ac yno y dioddefodd lawer o Lafuriau trwy:
 chwys gyda chystuddiol Galon, yno ganwyd
 iddo ddau fab, *Cain* ac *Abel*: Ac fel yr oedd-
 ynt yn *Aberthu* o herwydd eu *desod*, yr edry-
 chodd yr Arglwydd ar offrymmau *Abel*, ac
 nid edrychodd ar offrymmau *Cain*; canys o
 wrthwyneb ei galon yr Aerthai. A phan
 adnabu *Cain* nad edrychai yr Arglwydd ar ei
Aberth, llidio a wnaeth o genfigen, a § llâdd
Abel ei frawd. A phan wybu *Adda* hynny;
 y dywedodd ma'i llawer o ddrygoedd a dda-
 eth o achos *Gwraig*! Byw yw Duw, o bydd
 achos i mi bellach a *hi*. Ac ymgynnal a
 wnaeth oddiwrthi 200 Mlynedd; ac eilwaith
 o gyd ymddiddan â *Duw* y bu achos iddo â

A 2

hi.

* *Drexelius* pen. 2. 208. 1691. *Rheol Jer. Taylor*
E. W., 1701. § *Gen.* 4. 8.

bi, ac y bu fab iddo o honi a alwodd *Seth*. A hwnnw a fu ufudd iw *Dad* a phan-
 ydoedd *Adda* yn ddeng mlwydd ar hugain a pha-
 Naw cant ac ar flino o honaw yn diwreiddio
 dryfwch a mieri, dyfod a wnaeth yn ei gof, a
 dal tritwch, a myfyrio yn ei feddwl, y tyfa-
 oi *Heppil* ddirfawr ddrwg yn y Byd a blino a
 wnaeth oi fywyd; ac yna galw *Seth* ei fab
 atto a dywedyd wrtho; Fy mab ebr ef, mi
 ath anfonaf hyd * ymharadwys at *Churbin* yr
 Arch Angel, yr hwn a geidw *Bren* y *Bywyd*,
 a chleddyf, Tân troedig yn ei law, parod wyfi,
 ebr, y Mab; mynega i mi'r ffordd? a pha
 beth a ddywedaf wrtho? dywed iddo *Lefgau*
 o hono fi ô'm *Bywyd*: Ac attolwg iddo oddi-
 wrthwyf; gan ddymuno, anfon gyd'a thi ym
 hyspyrwydd o *Olew Trugaredd* a addawoeld
 yr *Arglwydd* imi, pan im anfonodd o *Barad-*
uwys, Ewyllysgar a fu, *Seth* nid oeddodd. Ac
 yn y modd hwn y dyfgodd y *Tâd* y ffordd
 iddo. Dos ebr ef, yngwrthwyneb y *Glynn*,
 rhyngot ar *Dwyrain*; Ac yn eithaf y *Glynn*
 ti a gei *Ffordd* ddisfathr hyd † *Ymbaraduwys*; ac
 fel y bo hyspys genyt y *Ffordd*, ti a gei ar hyd
 y *Ffordd* y *Brisg* tég hwnnw, o ôl dy *Dad* a'th
Fam yn wiw grin *Lofgedig* er pan ddaethom
 o *Baraduwys*, gan *Orthrymed* y fu ein pechod-
 au

* Drych y prif oesfedd. *Pen. 1. 6. 1740.* † *S. Jehn*
Mandefil pen. 77, of Paradise Terrestre. M. S.

ac nâ thyfodd na blewyn nâ llyfieuyn y
 phanordd y Sathrasom a'n traed y Ddaiar Oddi-
 ynna, fel hyn y cerddodd *Seth* yn Dduwiolfryd
 oddiwrth ei Dâd tu'ar *Pbaradwys*. § Ac fel y
 neshaodd i *Baradwys*, Wele! mal Tân yn ei
 gylch o oleuad *Paradwys*. Ac ofna a fu arno o
 ebygu fod Tân yn ei Amgylchu, ai Dâd
 sifioes ai rhybuddiafei ynghylch y digwyddiad
 awnnw. Ac ymgroefi a wnaeth ynteu a dodi
 arno *Arwydd y Tri Pherson*. * Ac oddiyna yr
 aeth yn rhwydd hyd *ym'baradwys* a phan
 welodd yr *Angel* ef, y gofynodd iddo, pa achos
 y daeth yno? Fy Nhâd y sydd ebr ynteu,
 ddarfodedig o henaint, ac sydd flin bellach oi
 fywyd, ac am hanfonodd i attat ti, i ddeisyf
 gennyt hyspyrwydd iddo am *olew* y *Drugared*
 addawyd iddo, mae fel y danfönych di gyd 'a
 mi iddo. Dyro di dy ben drwy *Orddrws* y
 porth, ebr yr *Angel*, ac Edrych o fewn yn grâff
 beth a welych yno, a phan ddodes ei ben i
 mewn, ef a welodd y cyfryw degwch fel na
 allai Dafod ei draethu i maryw Genhedloedd,
 ffrwythau, a blodeu, ac a wrandawodd ar gy-
 fryw *Foliadau* ac *Organau*, &c. na's clybu Ddyn
 erioed eu cyffelyb: Efe a welai yno hefyd
Ffynnon Eglur, ac o honi bedair ffrwd ya lli-
 thraw, enwau y rhain yw, † *Pison*, *Gibon*, *Ti-*
gris, ac *Euphrates*. Ar Pedair Afon hynny
 A 3 fydd

---

§ *Luc. 23. 43.* * *Gen. 1. 26.* † *Gen. 2. 11. &c.*

fydd yn Gwnaf'naethu Dwfr drwy yr holl Fyd.
 Ac uwch ben y *Ffynnon* yr oedd *pren* dirfawr
 ei faint, ac aml ei Geingeiau yn *foncyff noeth*,
 heb *Risgl* ac heb *Dail* arno. Ac yno meddy-
 liodd *Setk*, ma'i hwnnw oedd y prenn y pecha-
 fai ei *Rieni* o honaw, oi Weled yn *Gelffaint*, or
 un achos ac y gwelsai'r *Berisg* ei *Rieni* heb dyfu
 blewyn y *Ffordd* y *Cerddasant*. Ac or unrhyw
 achos hwnnw, bod y *pren* vn *Noeth* o bechod ei
Rieni, Ac yna y tynnodd ef i ben drachefn
 at yr *Angel* i fynegu iddo yr *byn* a welodd
 yn llwyr. Ac yna'r archodd yr *Angel* iddo
 Edrych drachefn i mewn i weled pethau Er-
 aill a phan Edrychodd y gwelodd yno y *pren*
llwm a welodd or blaen, yr awr honno, yn
 amgylchiedig o *Ddail* a *Rbisgl*, ac yn gyfu-
 wch ar *Néf*. Ac ymrig y *pren* yr oedd *Mab*
newydd Eni, a debygai ef yr awr honno, a
 Dillad *Mab* am dano: ac ofn y fu arno yr
 Gwelediad hwnnw, a throi ei olwg tu ar *Dda-*
iar a wnaeth: Ac yna y gwelai *Wreiddyn* y
prenn yn myned trwy'r *Ddaiar* hyd at o *Gryf*,
gaar. Ac yna yr adnebu ef enaid ei frawd
Abel. Ac yna yr ymchwelodd drachefn at yr
Angel i ddatgan a welodd iddo. Ac yna y
 Deonglodd yr *Angel* iddo y Weledigaeth am
 y *Bachgen*. A *Mab* hwn a welaisf ti, ebr ef,
Mam Duw yw hwnnw, yr hwn fydd yn gof-
 idio am bechodau dy *Rieni* di, ac ai gofidia hyd

oni ddél † *Gyflawnder yr Amser*, A hwnnw
 yw yr *Olew Addewedig* ith *Rieni di*, hwnnw
 yw na y *Drugaredd* dros dy *Rieni di*, a thros
 yw *Hetifeddiaeth*, ar *Drugaredd* honno yw
 y *godolder Cariad*: Ac wedi dysgu or *Angel*
Seth fel hynny pan ydoedd yn myned ymma-
 th, y *Cododd* yr *Angel* iddo *Dri Gronyn* o
Geudawd Afal y *prenn* hwnnw, fe yr archodd
 y *Tâd* iddo, a mynegu iddo y diffoddai ei
Dâd ar ben y *Tridiau* wedi y delai *Seth* at *Adda*.
 ei *Dy*ro ditheu ebr, ef, y *Tri Gronyn* hyn oddidan
 fraidd ei *Dafod* ef, ac o honynt y cyfyd *Tair*
Gwinlen; un o honynt a fydd o ryw ‡ *Cedrw-*
dden, ar *Ail*, a fydd o ryw *Sipresswydden*, ar
Drydedd a fydd o ryw *Pinawydden* trwy y *Ced-*
ren wydd y deall y *Tâd* or *Nef*; canys uchaf
 yn *prenn* ei dyfiant yw, drwy y *Sipresswydd* y dea-
 fu- llyr y *Mab*, canys goreu *pren* yw ei *Arogleu* a
Mab melusaf ei ffrwyth, drwy y *Pinwydd* y deallir yr
 a *Spryd Glân*, o herwydd amlder ei ffrwyth ac
 yr oddiyna y daeth *Seth* at ei *Dad Adda*, ai neges
 da- yn rhwydd drachefn ganddo. A phan fynegodd
 y iddo oi *Gennadwriaeth*, llawen fu a dyna'r un
 yf, waith y *chwarddodd Adda*. § er pan ddaeth i'r
 wd daia'r. Ac o hyd, llêf a *Roddes*, a dywedyd
 yr
 y
 am
 ef,
 of-
 yd
 oni

A 4

Arglwydd

---

† *Sr. John Mandesil pen. 1. 10.* ‡ *Dwy Daith;*
Garjaem 33. 1727. § *Gal. 4. 4.* *Clywch fai y Dy-*
waith y Bardd ar Farwned Griffydd Hiraelhog. 1530.

Ar glwydd ebr ef, digon yw hyd fy mywyd cymmer fy Enaid attad. A chyn pen y *Tridau* fel y dywedodd yr *Angel*, y Diffodd *Adda* ac *Ynglynn Ebron* y Claddwyd ef gan *Seth* ei fab. Ar *Tri Gronyn* a ddywydpwyd uchod a roddodd ef dan wraidd ei Dafod ac or rhai hynny y cyfododd * *Tair Gwialen* ar oedd byrr a chymmaint oedd hŷd pob un ai gilyd, ar *Gwiail* hynny a drigasant o neu † *Adda* hyn at *Noah*, ac o *Noah* hyd at ‡ *Abrabam*, ac o *Abrabam* hyd at *Foesen*, heb na thyfu na chynyddu mwy na hynny; na symmudo dim or naturiaeth; Ac yna pan aeth *Moesen* i ddwyn Pobl yr *Israel* o gaethiwed yr *Aipbt*, oddiwrth *Pharao* Frenin; drwy *Fôr Rhudd*, ac a boddes i *Pharao* ai bobl, ac y daeth *Moesen* hyd *Ynglynn Ebron* a phobl Dduw gyd ag ef, Ac fel yr ydoedd *Moesen* gwedi Gwerfylltu; Bendigo y bobl a wnaeth i dderchafel y *Tair*

* *Gwialen*

---

* *Gwiail a gâd tyfiad da,
Yngwydd o Enau Adda,
Doeth Fardd felly daw oth fêdd,
Gangbenau Groes gynfhanedd; Wm. Lley 1560.
Tystiolaeth Bardd arall i'r unrhyw Vide Grammar.
Dr. Davies 219. 1621.
O Enau Adda daer Winwydden,
Ar Groes a droes yn ddir Assen;
Gwiei oedd y gil ai En.
Draw gwelid yn Dair Gwialen.*

† *Virgil Aeneid, Lib. vi. † M. S. Mandefil pen. 12.*

* *Gwialen* a oeddynt o *Enau Adda*, a chan ef
 ddyfegu o *yspryd Prophwyaoliaeth*, achub y
Tair Gwialen a wnaeth au tynn a phan eu
 tynnodd o *Enau Adda* y cawfant y cyfiyw *Ar-*
oegleu fel y tebygant eu bod yn y *Ddaiar Adda-*
wedig a phan y tynnodd *Moesen* hwynt, fe a
 ddywedodd, ma'i y *Drindod* a arwyddocaeant
 a llawen fu *Foesen* o gaffael yr *Aroglau* ar *Ar-*
wydd da hwnnw. A'u cadw yn anrhydeddus
 a wnaeth a Gwisg yn eu cylch yn *Geiriau*
 anwyl a 40 mlynedd y buant yn y *Diffaeth-*
wch. Ac o digwyddai cyfarfod a neb or llu,
 ar haint, ai *Dolur*, ai *brath* pryf gwenwynig,
 neu, *Anaf* arall, y rhoddau y *Prophwyd* y
Gwiail yn ei *Enau*, ar *Awr* honno y byddant
jack. † Ac yna y damweiniodd erchi or *Bobl*
 i *Foesen* *Ddwfr* or *Graig*, a *Goganau Moesen*
 am *Ddwfr*: Rhyfeddøl yr erchwch, ebr *Moe-*
sen, a allaf fi, *Bobl* atgas *Angredadwy*, *ddw-*
yn Dwfr i *chwi* or *Garreg* hon? a tharo *Dau*
ddyrdad a'i *Wialen* ar y *Graig* a wnaeth, oni
 ddaeth *Dwfr* yn 'nelaeth o honi fel y galleu
Dynion ac *Anifeiliaid* gaffael digon o honi*
 ac yna yn ddioed yr ‡ ymddangosodd yr *Ar-*
glwydd i *Foesen*, ac ymddiddan ag ef, fel hyn,
 gan nad ymddiriedaist im *Henw* i ebr ef, ger
 bron pobl yr *Israel*, nid *Arweini* ditheu hwynt
 i'r *Ddaiar Addewedig*. Pwy *Arglwydd*, ebr
Moesen

---

* *Exod.* 41. 2. † *Num.* 20. 8. ‡ *Exod.* 35. 29.

Moefen au dug hwynt? Byw wyfi, ebr Duw, od a neb o honynt yno, onid, * *Caleb* a *Jofuah*; yna a Deallodd *Moefen* fod ei Ddydd ef ar ddyfod: ac yna y daeth ir fan ifaf † *Ynglyn Tabor* ac yno y plannodd ef y *Gwielyn* yn y Ddaiar: a cherillaw, Bêdd iddo ei hun; ac oddiyna myned yn y Bêdd a wnaeth, a Diffoddi. Ac yno y bu y *Gwial* hynny, Fil o Flynnyddoedd hyd yn amser *Dafydd* Frenin *Juda*. Ac ymhen 1000 o flynyddoed gwedi *Moefen* Brophwyd yr Addysgwyd *Dafydd* trwy yr *Yspryd Glan* i fyned o hono ef i Fynydd *Tabor* i gyrchu y *Gwial* a blannasai *Foeson* yno. A *Dafydd* a aeth yno, a ddug y *Gwial* hyd *Ynghaersalem*. Canys Duw a Ragwelodd fod Jechyd Pobloedd o honynt, trwy eu rhinweddol Ddeilliaw. Ac yna'r aeth *Dafydd* hyd yn *Arabia*, ac yn ym'henn y Nawfed Dydd y daeth i Fynydd *Tabor*, ac yno y Cafodd *Dafydd* y *Gwial* a synegasai yr *Angel* iddo, a phan eu tynnodd hwynt or Ddaiar, Arogleu mawr werthtawr a gafodd *Dafydd*, ai holl gynnulleidfa or *Gwial*; mal y tebygent ac y credent oll eu bod yn Beth Nefol. Ac fel yr oedd *Dafydd* yn ymchwelyd, y Cyfarfuag ef flinderau lawer, a gofudus heintiau o anryw: a phawb o honynt a gawsant Jechyd o nerth y *Gwial*, Ac hwynt o lef Prophwydoliaeth

---

‡ Num. 14. 30.

† Deut. 34. 6.

phwydoliaeth yn llawenu, heddyw y mae Duw yn rhoddi Jechyd i'r Byd, trwy nerthu ei law Alluog, a thrwy yr *Yspryd Glan*: a thrwy lawenydd mawr yr aeth pawb o honynt tuag Adre yn iach. Ac ym'hen y Nawfedd Dydd y daeth *Dafydd* drachetn i *Gaersalem*, a meddyllo a wnaeth pa le y plannai y *Gwiail* hynny yn Anrhydeddus. Ar Nôs honno y rhoddes hwynt mewn 'Ogaf o *Garreg* a oedd gerllaw Dwfr, fel y gallai drannoeth ar Ehang eu plannu; Ar Nôs honno y gadawodd geidwad a goleuad ar y *Gwiail* gyd ag hwynt, Ac yr aeth ynteu i Orphwys. Ac etto o nerth y Duwiol (ar *Gwiail*) yr hwn fydd radlonus yn Wastad, yr hwn ni thwylla ac ni thwyllir; y Derchafodd y *Gwiail* yn eu Sefyll ac a wreiddiasant yn y *Garreg* a chymysgodd y *Tair Gwialen* yn un! A phan Welodd y Brenin y Rhyfeddod hwnnw, y dywedodd, Bid ofn Duw ar holl Genhedloedd y Ddaiar, canys mawryddig a Moliannus yw yn ei weithredoedd, ni symmudod y *Brenin* hwynt or lle hwnnw; canys darfusai iddo eu gosod yn rhyfeddol. A *Dafydd* a wnaeth fŵr ynghylch y *Prenn* yn dêg wedi eu plannu o Dduw hwynt. Hyd ym'hen y 30 mlynedd; ac ar eu twf bob Blwyddyn, y parodd y *Brenin* Roddi *Cylch* bob Blwyddyn o Arian fel y gwybyddai beth a fai dwf y *prenn* Cyssegredig bob Blwyddyn. Ar maint ag a dyfodd arno y Flwyddyn gynta, a dyfodd bob Blwyddyn arno wedi hynny;

lef

sef oedd hynny, *Cusudd* bob Blwyddyn, Ac ymhen y 30 Mlynedd gwedi gneuthur o *Ddafydd* ddirfawr bechod, a haeddu barn Duw; yr aeth *Ddafydd* dan y *prenn* *Cyssegredig* i wylo o Edifeirwch am ei bechod; ac y dywedodd i'r Arglwydd, y *Meserero*. Sef Psalm 51. Wedi gorphen y Psalm, y dechreuodd Adeiladu Teml i'r Arglwydd yn jawn am ei bechodau. * A 14 o Flynyddoedd y bu *Dafydd* yn gwneuthur gwaith ynghyleh y Deml, Ac er hynny Gwr lladd celanedd ydoedd *Dafydd*, ni fynnau'r Arglwydd iddo 'orphen o hono ef y *Ty*, a dywedodd wrtho, nid Adeiledi di y *Ty*, † canys Gwr gwaedlyd wyt. Pwy Arglwydd, ebr *Dafydd*, ai Haedeilada ynteu? *Selef* dy Fab, ebr yr Arglwydd, ‡ Ac yna y deallodd *Dafydd*, na fyddai hwy ei oes ef na hynny, yna y galwodd atto Henafiaid a Phenaduriaid y Ddinas, ac addwyedodd wrthynt Gwrandewch ar *Selyf* fy mab fel finneu; canys yr Arglwydd ai dewisodd ef. Ac wedi marw *Dafydd* ai gladdu yngwyddfa'r Brenhinoedd; y Gwladychodd *Salomen* yn *Judea*, ac a gwplhaodd y Deml gan lawenydd yn ysbaid. 42 o Flynyddoedd, § ac ym ron gorphen wedi, ni chae na Seiri maen, na Seirie coed, yn holl Goedydd

* 2 Som. 7. a 1 Chron. 17. ar 22. † 1 Chron 28. 3.
a 1 Bren. 5. 3. ‡ 1 Chron. 22. 9. &c. § 1 Chron.
22. 2. § S. Joon 2. 20.

Goedydd *Libanus Drawst* a weddai o hyd yn y *Deml*: nac yn holl Goedydd y Teyrnasoedd eraill o gylch o gylch; megis wrth angen y Torrasont y *Prenn* hwnnw, ac y gwnaethant *Drawst* o honaw, ac 31 *Cusudd* yn ei hyd, ac wedi ei fesur felly, a chyfydd yn hwy nag oedd raid wrth linydd; pan dderchafwyd, er hyn, yn ei le, yr oedd yn fyrrach ar nôd *Cusydd*; a *Tbair* gwaith y codwyd ac y profwyd jelly, Sef yr achos y profwyd, pan fyddai y *Trawst* ar y llawr, hwy fyddai ar nôd *Cusudd*, na'r mesur; a phan gyfodid yn ei le, ar nôd *Cusudd* y byddai fyrrach! a rhyfeddod a fu hynny gan y Seiri, a chan y rhai a Edrychodd arno, a galw y *Brenin* a wnaethant i ddangos iddo y Rhyfeddod. Ar *Brenin* a barodd roddi y *prenn* yn y *Deml*, megis ir *anrbydeddid* gan y lawl a ddelai ir *Deml* i mewn, oddiyna yr aeth y Seiri i geisio *Trawst* a weddai, ac ai cawsant yn hawdd; ac a gwplhasant *Deml Ddafydd* yn llawen hyfryd, yr oedd Defod gan y Teyrnasoedd o gylch *Jerusalem* ddyfod i bererindod, i *Deml* yr Arglwydd i addoli Duw. Ac yna y digwyddodd anrhydeddu y *Trawst* gan Bawb ar a ddelai ir *Deml*. Ac yno y daeth *Gwraig Sanctaidd* a elwid *Maximilla* ac yn ddiarwybod yr a'e ac eisteddai ar y *prenn* Cysfegredig. Ac yna y clywai ei Dillad yn llosgi yn ei chylch; ac o ymadrodd Prophwydoliaeth y rhoddos ei llawn les, ac a ddywaid, *Fy Nuw i: a'm Harglwydd Jezu Grist.* A phan

phan glybu yr Iddewon Enwi o honi Jesu Grist, y llabyddiasant hi a meini! a honno fu y *Merthyr Gyntaf* a ddioddefodd Ferthyrolaeth yn *Enw Crist*, ac oddiyna y tynnodd yr Iddewon gyda Gwragedd a Gordderchadon *Salomon y Trawst* or *Deml*, ac ni bwriasant i fewn llinn, a oedd gerllaw y Ddinas, a Elwid * *Probatica Piscina*. Yn yr hwn golchid perfeddau Aniseiliaid a Offrymmid yn y *Deml*. Ac etto ni adawodd yr Arglwydd fod y *Frenn* Cyssegredig hwnnw heb wneuthur gwrthiau, pa le bynnag y byddai, onid beunydd, rhwng hwyr a boreu y Disgynnai *Angylion* yn y llyn, a chyffroi y llyn a wnaent, ar Dyn cyntaf a ddelai ir llyn ar ol cynhyrfu'r Dwfr o bai haint bynnag a fae arno; ef a gae *War-ed* ac *Jechyd*, a phan welodd yr *Iddewon* y gwrthiau hynny y Tynnasant y *prenn* or llyn, Ac ai rhoddasant yn *Bont* ar *Afon* iw Sathru fel y byddai llai ei writhiau, Ac yno y bu y *prenn* yn gorwedd ar lannau yr *Afon* honno, oni ddaith † *Sibilia Frenbines Saba* hyd yn *Jerusalem*, i wrando Doethineb *Salomon* fab *Dafydd*, ac at y lle'r oedd y *Trawst* yn gorwedd y daeth, a phan ganfu hi y *prenn*, gostwng ei lienn a wnaeth ac ymgrymu yno a diosg gwisgiad

---

* *S. Joan. 5. 2.* Beth da neu yn ôl *R. Davis, D. D. E. Dowi, a W. Salbri, 1567. y Defendicwrg Llyn.* † *1 Bren. 10. 1. 2 Cron. 9. 1. &c.*

gwisgiaid ei thraid; a chyfodi dillad a my-
ned trwy y Dwfr yn Olaf; a dywedyd o ym-
adrodd Prophwydoliaeth; y Ddaiar a leitha
o chwys; o arwydd y mynegiad hwn * *Ef a*
ddaw or Nef trwy 'r oesoedd a ddêl. *Brenin*,
nid am en i Farnu yn y *Cnawd* pawb ai gwe-
lant, ger bron; y drwg ar Da o honynt yn y
Dydd diweddaſ, a phawb a ddaw yn y Cnawd
i gael barn arnynt, a rhai a fo'n gorwedd dan
y *pryd* ar *maen* ac a fwriant oddiarnynt eu
Beddau, † ac y llysg y Ddaiar gan Dan, ar
Môr, ar awyr ac y tyrr pyrth uffern, dywyll,
a phawb yn y cnawd a welant hyuny, ar
ffynnonau a losgant yn dragywydd o dan, yna
'r agorir ar Bawb eu gweithredoedd cuddiedig;
ai a egur Duw Ddirgeledigaethau y Calon-
nau; yna y bydd Galarnad a chrynfau, ac y
tynnir gwrês a llewyrch yr Haul, ac y disgyn
y Sêr ac y dymchwel y Nef, ac y palla gol-
euni y lleuad, ‡ ac y gostyngir y bryniau, ac y
derchfir y Gfynnoedd, Ac ni bydd dim ar
di Walladhaer, na Môr, na Mynydd, nag u-
chel, nag isel. Ac yna y Gorphywys pob peth,
ar Ddaiar a falurir ag a losgir, ar Ffynnonau
ar

---

* *Matt.* 24. 30 or 25. *Esay* 13, 10 *Ezec.* 32. 7.
Joel, 2. 10. a 3. 15. *Marc.* 13. 24. † *Bloeddnad*
ofnadwy. 23. 1704. *Ystyriaethau Jer.* Taylor pen.
11 1730. *fel y dywed Bardd o'n Gwlad.* ‡ *Mae*
Corn frawd im corn fry A cilw Dawb ei awel.
Sr. Dafydd Trefor. 1410. M. S.

ar afonydd a losgant ac yna y daw * *Cern*
 or uchelder ir awyr, Rhyfeddol gan bechad-
 uriaid, ac yna y Galara Pobloedd oblegid eu
 cam Weithredoedd, ac yna y treistr y Ddaiair
 oddiar *Uffern* i ddiangfa; ac yna y darostyngir
 yr holl Frenhinoedd ger bron yr Arglwydd,
 ac yna y llifa *Afon* o *Framstan* gyd a *Tân*
 gwyllt or Nef. Y lloer a gull ei goleuni ei
 gyd. A hynny a ddywedodd *hi* wrth *Selyf*
 ap *Ddafydd*, ac yno y bu y *Prenn* hwnnw yn
 gorwedd hyd yr amser y Dioddefodd *Crist*
 arno a phan farnodd yr *Iddewon* Grist i angeu,
 y dywedodd *un* or *Iddewon* o ymadrodd Pro-
 phwydoliaeth, Cymmerwch *Brenn* y *Brenin*
 fydd yn gorwedd tu allan ir *Ddinas*, a gwne-
 wch o hono Groes i *Frenin* yr *Iddewon*, ac
 yna y daethant or tu allan ir *Dréf* a thorrasant
 y drybedd rann o *Trawst*, ac o hwnnw y gwn-
 aethant *Grôg* yr Arglwydd, o faith Gutudd
 ynddi o hyd, a thri chufydd yn ei braich o
 faint, ac i Symmudasant *hi* hyd y lle a *Elwir*
Calcaria, † ac ar honno y Groeshoeliasant *Ein*
Harglwydd ni Jesu Grist, er Jechyd ir rhai a
 gretto iddo ir hwn y mae Anrhyoedd a Gog-
 oniant Tragwyddol ganddo. *Amen.*

Câf restr o'r Scrythyrau a grybwyllir am danynt,
Eithr heb eu Cyfleu yn y Bibl.

Prophwydoliaeth *Enoch* a grybwyllir yn
Jude. 14. llyfr *Jehu.* a sonir am dano yn
 Y.

y 2 *Cbron.* 30. 34. llyfr *Rhyfeloedd* yr *Arglwydd* a sonir am dano yn *Num.* 21. 14. llyfr *Nathan* y *Prophyd*, llyfr *Iddo* *Prophydo-
laeth Abijab*, a Sonir am danynt yn 2 *Cron.*
 9. 29. llyfr *Shemial* y *Prophwyd* a gryb-
 yllir yn 2 *Cron.* 12. 15. llyfr *Jaser*, a gryb-
 yllir yn 2 *Sam.* 1. 18. llyfr *Gád.* 1 *Cron.* 29.
 29. llyfr *Gweithredodd Salomon.* 1 *Bren.* 9.
 41. llyfrau *Salomon* a *Thair Mil o Ddihareb-
ion* ai *Fil o Ganiadau* ai *Lyfrau ynghylch
coed, Planhigion, anifeiliaid, a Physgod, ac
Adar, a grybwyllir am danynt yn y, 1 Bren.*
 4. 32, 33. un *Epistol* at y *Corinthiaid* a gryb-
 wyllir yn 1 *Cor.* 5. 9. yr *Epistol* cyntaf at yr
Ephesiaid, *Eph.* 3. 3. *Epistol* at y *Laodiceaid* a
 grybwyllir yn *Col.* 4. 16. llyfr *Henoch* a gry-
 bwyllir am dano ym *Mhistol Thaddæus, Ori-
gen a Tertulian*, *Epistol a Dadogwyd ar Bar-
nabas*, a *Datcuddiad Pedr.* *Athrawiaeth dan
enw'r Apostolion* a grybwyllir am danynt
 yn *Nhrydydd* llyfr *Eusebius*, *L.* 3. *Ch.* 22.
Edrych Destament y Deuddeg Patriarch yn
 enwedig *Levi. Juda, a Dan.* 1700. *A Bush-
eddau'r Apostolion* 1704. a llythur y *Brenin
Agbarus* neu * *Abagarus* o henw arall, at ein
Jachawdwr. *Darllen ynghylch Marwolaeth
Paul* yn llyfr *Dwy Daith i Gaerusalem* 1727.

B

Dyma

---

* See the Life of our Lord *Jesu Christ*, Page 43,
 1707.

Dyma ymddiddanion 'r fu Rhawng Adrian Ymeroddr Rhufain ag Epig ddaeth sef y ddau wr calla yn y Bydd. Ag felly yr Epig bwn ydoedd or dwyrain a Gwr di-either yn Rhyfain ef a gorchwyd Ger bron Adrian dreio ei ddoethineb ai ddysg ; Ag yno Gofynnodd Adriad Epig o ble y doethost yma. Yno Epig Attebodd ag a ddywedodd myfi o ddaethym drwy E wyllus yr Arglwydd Dduw.

- A. **F**Elly ti a wyddost *Gorectio* doethineb,
 E. a fo a doethineb efe ai *corectia* ei hun.
 A. Pa beth iw'r Nêf,
 E. Peth o ddirgeledig deunydd ai phortroiaid megis Croen ar léd,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y Nef.
 E. Y ddaiar,
 A. Pa beth iw'r ddaiar,
 E. Cell o fywyd, i ddynion, e achos o honi y mac ymborth Gwyllt a gwâr yn dyfod,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y ddaiar. E. y dyfr,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y dyfr, E. y maen,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y maen,
 E. Y pedwar Angel adeiniog nid amgen,
Math. Marc. Luc a Joan.
 A. Pa beth sydd yn Cynnal y pedwar Angel,
 E. y Tân ;
 A. Pa beth sydd yn cynnal y Tân, E. y dyfnder.
 A. Pa beth iw'r dyfnder,
 E. Pren oedd cŷn y Cwbl sef yn Harglwydd Jesu Grist,
 A. Pa beth a welir ag nid ellir Cyffwrdd ag ef
 E. Yr haul yn y Ffurfafen,
 A. Pa beth iw'r Haul,

E. Cell

- E. Cell o fywyd i ddynion,
 A. Pa beth iw'r Lleuad
 A. Llewyrch o dywyllwch a dysgei Rhaidrwg
 E. Pa beth iw'r fêr, E. Rhyfedded ir byd.
 A. Pa beth ni chwyp byth, E. y ddaiar,
 A. Pa beth fydd yn dwyn ffrwyth heb wraidd
 iddo,
 E. Llong ar y môr.
 A. Pa beth gynta yn y hyd, E. Meddwl dyn,
 A. Pa beth iw Bruddwyd,
 E. Llawenydd heb ynull, Tristwch heb golled,
 A. Pwy a fu farw ag ni aned, E. Adda,
 A. Pa ddydd or mîs y bu farw. E. y pedwerydd
 dydd o Fawrth,
 A. Pwy a Aned ag ni bydd marw ond o fewn
 tair blynedd i ddydd y farn,
 E. *Enoch* ag *Elias* tydd ymharadwys hyd oni
 ddelo yr Anghrist ir byd hwn,
 A. Pwy a fu farw ai gorph heb ddarfod byth,
 E. Gwraig *Lot* a drodd Duw yn ddelw Halen,
 A. Pwy a fu yr Offeiriad Cyntaf, E. *Melch-
isedec* or nefoedd,
 A. Pa fynydd ni chwyp Glaw arno byth E-
mynydd *Gilbor*,
 A. Pa ddaiar ni ddaw na Haul na gwynt arni
 ond un awr or dydd
 E. Y ddaiar y bu plant *Israel* yn fathru trwy
 'r môr Côch,
 A. Pwy a welodd yr ysgolor ddaiar hyd y Nef,
 E. *Jacob* ai gwelodd hi,
 A. Pa fawl blwyddyn y bu Duw heb Lawio,
 ar y ddaiar,

E. Tair blynedd a chwe mis.

A. Pa le bydd diwedd y bydd, E. yn nyffryn
Jekesaphat,

A. Pwy a fu ag nid iw ag ni bydd byth.

E. Morwyn Ifangc wedi colli ei morwyndod,
oedd ag nid iw ag ni bydd byth.

A. Pwy a ordeiniodd y pasg gyntaf 'rioed, E.
Moses,

A. I ba le y mae yr môr yn myned pan fo yn
Treio,

E. I guddiedig wrthi y ddaiar ag eilwaith yn
ymchwelir ir mâes yn ddiorphwys yn o
ordinhad Duw.

A. Pa ffordd y dichon dyn gyffwrdd ar ne-
foedd ag ynte yn fyw.

E. Pan Rhoddo Elusen i ddyn tlawd er
mwyn Duw,

A. Pa draed fydd ir gwynt,

E. Uchder ymynyddoedd ar Creigie carys yno
y mae ei hwyfaf yn fwyaf,

A. Pa esgus fydd ir niwl,

E. Cryder tarch y ddaiar a gwynydd,

A. Pa beth a ymddengys er cyn y dwfr diluw,
yn fyw heb fod yn y Llong,

E. Y tân yn y maen ar pysgod yn y môr.

A. Pwy gyntaf a wnaeth Aradr, E. *Noa hên,*

A. Pwy gyntaf a wnaeth Llythyr, E. *Eniger*

A. Pwy gyntaf aberthodd i Dduw, (gawr,

E. *Abel* wirion fab *Adda,*

A. Pwy a welodd y Tad ei hun,

E. *Adda* ag *Efa* pan ei gyrwyd o Baradwys ag

Abraham

Abraham wrth wreiddin y pren;

A. Pa beth oreu ymharadwys a gwaetha yn Uffern,

E. Einioes hir, A, pa bryd y dechreuodd Crist ymptydio,

E. Y degfed Dydd o Fawrth,

A. Pa le y gorffwys l'naid dyn pan fo yn Cyfgu

E. Naill ai yn y Galon, ai yn yr ymenydd, ai yn y Gwaed,

A. Pa beth a wel Dyn pan fo yr Enaid yn yr Menydd,

E. Fe wel gyfflybrwydd or peth a ddelo yn wir ar peth iw gosio yn En vedig pan fo yn Cylla yn gymedrol, os yn y Gwaed y Bydd efe. Tydi a fyddi yn dy weled uwch ben Dy-troedd a llifeiriant ag ni Dduw yn wir, os yn y Galon y bydd efe ti a weli yn dy gwsg y peth a chwenychi ei gael ac y byddi yn Sôn am dano cyn Cyfgu neu ti a fpddi yn dyweled yn gweddio mewn gwif-goedd gwynion.

A. Trwy bwy y melldithied ag y bendithied y ddaiar,

E. Drwy *Noah* ag *Abraham* y bendithied y ddai-ar Trwy *Adda* a *Chain* y melldithied y ddaiar,

A. Pa ham y bydd ir doethion blant ynfydion

E. Am ir doethion ystyried gormod nes fy-chu natur.

A. Pa ham y bydd arddyn byw ofn dyn marw mwy na peth marw eraill.

E. O achos i ddyn byw garu gyfylldigeth yr Enaid

Enaid ar corph a chafai ei gwahanedigeth
hwy.

A. Paham y gwnaethpwyd Gwraig o asen
Gwr mwy nag o fan arall arno ef.

E. Am ei bod hi yn ganolig ag ni ddyle ymgo-
di yn anghyfarchol iw Gwr nag ymoftwng
yn rhy ifel chwaith ond bod yn ufydd iw Gwr.

A. Paham na bydd Hallt, Bysgod y môr ag
yn'r heli yn wastadol.

E. Am nad or heli maent yn cael ei hymborth
ond ar y Croyw ddwfr,

A. Pwy oedd am Adda E. y ddaiar,

A. A phwy a ddarllenodd Enw yr cyntaf

E. *Enoch.*

A. Pa fodd y gelwir y 4 Afon fydd yn rhedeg
drwy Baradwys.

E. Peison Gihon Hidecel Euphrates,

A. Pa hyd oedd llong *Noah* hen.

E. Tri chant cufudd yn ei hyd a deg cufydd
Deugien yn ei lled a deg cufydd arhigien yn
ei huchder.

A. A phwy a aned unwaith ag y fu farw
ddwywaith.

E. *Lazarus* a *Jonathán.*

A. A phwy a ddwad cyn ei Eni, E. Joa
feddyddiwr,

A. A phwy a ddwad wedi marw E. Dafydd
brophwyd,

A. A phwy ni chreuwyd ag anwyd E. Ei
Harglwydd Jesu Grist,

A. A phwy benna yn y nef ai Angel ai dyn,
E. Penn

- E. Penha iw Dŷn canys Duw a da
crawd Dyn am dano,
- A. Pa sawl mab a fu i Adda E. deg ar higen
o feibion a degarhigen o ferched a Chain ag
Abel tros ben hynny,
- A. A phwy a aned ag ni aned nai dad nai fam
E. Meibion a merched Adda ag Efa,
- A. Apha oedran yr aeth Adda ag Efa,
- E. Naw cant a deg arhigen oedd oed Adda
705 oedd oed Efa.
- A. A phwy a gafodd ei fam gu yn forwyn Ifange
E. *Abel* wirion fab Adda canys cynta un a
gladdwyd oedd,
- A. A pha ryw droedfedd Deca ar ddaiar a
wnaeth Duw.
- E. Wyneb Dyn canys pe bae beder mil o
ddynion yn yr un lle fe ellid adnabod pob
un wrth i wyneb,
- A. Pha ham y rhed gwaed Celed pe ddelo y
Llofryd uwch i phen mwy na phan ddelo
arall.
- E. Am ladd o *Cain* ei frawd ag ni chaed gwy-
bod nês i Dduw ddangos yn y modd hwnw.
- A. A pha wr hyna a fu erioed E. *Mathuselah*
a fu fyw 969.
- A. Pa hyd y parhaodd y Dwfr Duliw E. Dei-
gien nhiwrnod.
- A. A pha hebrwng Corph mwy a fu erioed,
E. Gwraig *Noah* ag a fodd yr holl fyd iw hyn-
grâdd canys nid oedd yr amser hwnnw ond
Noah ai dri mab ar tair Gwagedd,

A. Pha

leia ei bris a mwya adal E. ufus.

A pham y Cyfyd y bobol yn ei sefyll pan fo yr Ficar yn darllen yr efengyl.

E. O achos mai gwirionedd yw a phawb a ddyfsg godi gyda gwirionedd byth.

A. Pa ham y gwnaed y gafell yn is na'r Eglwys.

E. Er dangos i Dduw ymostwng i ddyn yn is nag y dichon dyn ymostwng i Dduw byth.

A. Am ba sawl achos y rhoed tatod ymhen dyn E. er mwyn gwrthod eam gan arall ag er mwyn gofyn cyfiawnder ag er mwyn ymborth i'r corph.

A. A pha sawl peth fydd gyffredin i bob dyn o gwbl E. gole yr dydd ar Dwr ar Tân.

A. Henwa i mi chwech oes y byd E. 1 Adda, 2 Noab, 3 Abraham, 4 Moses, 5 Dafydd, 6 a Chrïst.

A. Pa hyd y bu Adda yn Uffern E. 4604. Blynedd a 6 awr,

A. A pha sawl dirgel beth fydd yn y Byd E. Trauhau ac Angeu a gwynt ac Enaid Dyn,

A. Pa beth a fu oened geth Crïst E. fô fu bum mil a phum Cant a pheder blynedd,

A. A pheth a fu o enedigeth Crïst hyd anghrïst

E. 1 mil a 2 Cant a pheth a fu oedran yr anghrïst hwnw E. tair ardddeg arhigien,

A. A pha beth a fydd o hynny hyd ddydd Brawd,

Epig. Atrebodd a ddywedodd se fudd Deigien nniwrnod.

T E R F Y N.

WILLIAM OWENS ESQ.

fu-

ban

a

ys.

is

nen

rall

vyn

dyn

da,

dd,

o4.

E.

vyn,

um

arist

yr

ydd

Dei-